

DOI : 10.33274/2079-4819-2020-73-2-42-49

JEL : G30, M10, M20

УДК 658.15

Іванова Н. С.,
д-р екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: ivanova@donnuet.edu.ua
e-mail: priymak@donnuet.edu.ua

Приймак Н. С.,
д-р екон. наук,
доцент

Маловичко С. В.,
д-р екон. наук,
доцент

e-mail: malovichko@donnuet.edu.ua

РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

UDC 658.15

Ivanova N. S.,
Grand PhD in Economic
Sciences,
Associate Professor
Pryimak N. S.,
Grand PhD
in Economic Sciences,
Associate Professor
Malovychko S. V.
Grand PhD
in Economic Sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: ivanova@donnuet.edu.ua
e-mail: priymak@donnuet.edu.ua

e-mail: malovichko@donnuet.edu.ua

IMPLEMENTATION OF THE FUNCTIONS OF MANAGEMENT WITHIN THE SYSTEM OF STRATEGIC CORPORATE FINANCE MANAGEMENT

Мета. Мета статті — узагальнити теоретичні розробки щодо стратегічного управління фінансами підприємства через реалізацію функцій менеджменту.

Методи. Для досягнення визначеної мети застосовувалися методи теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, логічного узагальнення, аналогій, порівняльного співставлення, формально-змістовного моделювання.

Результати. У результаті проведеного дослідження виконано визначені завдання та здійснено спробу формалізувати зміст процесу стратегічного управління фінансами підприємства методом змістовно-формалізованого моделювання. Побудовано модель системи управління фінансами підприємства у динамічному режимі роботи. Представлена модель містить вхідні потоки — складові фінансових ресурсів підприємства — та вихідні потоки (кінцевий стан системи). Відмінністю отриманої формально-змістовної моделі від моделі типу «чорна скриня» є інформація про зміст процесів, що відбуваються всередині організації для забезпечення кінцевого стану системи (вихідні потоки). Кінцевий стан системи оцінюється за відповідними показниками фінансового стану, платоспроможності, ефективності господарювання, ділової активності. При цьому нормативні значення кінце-

© Н. С. Іванова, Н. С. Приймак, С. В. Маловичко, 2020

вого стану системи досягаються саме через реалізацію відповідних стратегій управління фінансами підприємства (управління активами, управління капіталом, управління інвестиціями, управління грошовими потоками, управління фінансовими ризиками, антикризове фінансове управління) та реалізацію функції менеджменту (планування, організація, мотивація та контроль).

Ключові слова: менеджмент, функції менеджменту, стратегічне управління, фінансові ресурси, фінанси підприємства, формальна модель, змістовна модель.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування будь-якого суб'єкта господарювання базується на успішному досягненні визначених ним цілей. Але через мінливість середовища підприємствам необхідно аналізувати та передбачати найбільш ймовірні зміни для своєчасної адаптації й підтримки конкурентоспроможності. Для досягнення короткострокових і довгострокових цілей необхідне стратегічне управління та відповідний розподіл фінансових ресурсів. У цьому випадку функції менеджменту відіграють ключову роль, оскільки надають можливість отримати ресурси, необхідні для теперішніх і майбутніх планів. Крім того, процес прийняття рішень повинен сформулювати чіткі та добре скоординовані плани.

Потребує опису процес перетворення фінансових ресурсів у процесі здійснення управлінської діяльності (планування, організація, мотивація та контроль) через зображення системи залежно від її виду і рівня інформованості про неї. Для цього необхідно виконати такі завдання: побудувати модель системи управління фінансами підприємства у вигляді «чорної» скрині; побудувати модель системи управління фінансами підприємства зі складовими елементами; побудувати модель системи управління фінансами підприємства зі зв'язками; побудувати модель системи управління фінансами підприємства у динамічному режимі роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній та вітчизняній науці функціям управління приділяється достатньо багато уваги. Доречно виокремити роботи таких зарубіжних науковців, як М. Мескон, І. Ансофф, Дж. Малінз, М. Армстронг, Г. Мінцберг та ін. Серед вітчизняних науковців, які так чи інакше розглядають питання функцій

менеджменту, слід відмітити З. Шершньову, Г. Осовську, Й. Завадського, Л. Бойко, Л. Довганя, В. Пономаренка, О. Трухана, Є. Лазеба.

Управлінський аспект властивостей соціально-економічних систем ускладнює перевірку гіпотез за допомогою емпіричних даних, про що засвідчують результати досліджень таких науковців, як Дж. Елстайн, А. Давидов, Д. Каталевський, В. Паніотто та ін. Модель як універсальний інструмент фахівців різних сфер розглядається в роботах таких дослідників, як Р. Шенон, В. І. Паніотто, Д. Хелбінг, А. П. Михайлов та ін. Проте недостатньо досліджено імплементацію функцій менеджменту в процес управління фінансами підприємства.

Метою статті є узагальнення теоретичних розробок щодо стратегічного управління фінансами підприємства через реалізацію функцій менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функція (дослівно від лат. *functio* — здійснення, виконання) — широко вживане поняття в багатьох науках: філософії, математиці, соціології, економіці, біології та ін. Відповідно до різних підходів щодо управління підприємствами термін «функція» подано як: діяльність або здатність до діяльності; властивість об'єкта дослідження; ключову компетенцію; зміст і види управління тощо.

І. Адизес [1] виокремлює пріоритетні функції, реалізація яких забезпечує ефективність функціонування організації: *Producing results* — виробництво результатів, задля яких існує організація і які визначають її прибутковість; *Administering* — адміністрування для забезпечення ефективності; *Entrepreneurship* — підприємництво, яке забезпечує управління змінами; *Integrating* — інтеграція, об'єднання елементів організації.

З точки зору Г. Осовської функціями менеджменту є «відносно відокремлені напрями управлінської діяльності (трудові процеси у сфері управління), які забезпечують управлінську дію» [2]. При цьому автор весь процес управління ділить за такими напрямками управлінської діяльності (функціями): планування, організація, мотивація, контроль.

Планування як основну функцію управління називають та визнають М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури, М. Бурмака, Т. Бурмака, Й. Завадський [3; 4; 5]. Функція лідерства (керівництва) пояснюється як використання впливу для мотивації працівників [6]. Функція контролю дозволяє виявляти проблеми ще до того моменту, як вони перетворюються на кризові явища [7]. Визначити важливість та місце функцій менеджменту в системі управління фінансами підприємства дозволяє застосування методів моделювання. Проте низка науковців зазначають, що аналіз емпіричних даних у процесі створення формальних моделей соціально-економічних систем є досить складним завданням: «Зібрати багато даних, а потім виявляти залежності між ними може бути продуктивно, але цей підхід не завжди є правилом в науці, де теорія передусє збору даних» [8].

Вказана стаття присвячена спробі формалізувати зміст процесу стратегічного управління фінансами підприємства методом змістовно-формалізованого моделювання.

Змістовна модель є описом системи і деяких її властивостей (елементи системи і зв'язку між ними, взаємодії із середовищем, причинно-наслідкові зв'язки та ін.), вона може бути сформульована у вигляді схем або описів. Формальна модель — це повний і однозначний опис всіх елементів системи, видів зв'язку і правил взаємодії між ними, а також припущень щодо властивостей елементів та їх взаємодій [9].

Дослідження властивостей системи управління фінансами підприємства за допомогою формального моделювання дає змогу виявляти, які властивості елементів системи та зв'язків між ними є важливими для відтворення бажаного кінцевого стану системи.

Залежно від рівня щодо інформованості системи, вони можуть бути наведені по-різному. Перший рівень зображення систем — це зображення системи у вигляді так званої «чорної скрині» — формально-змістова модель управління фінансами підприємства (рис. 1).

Реалізація запропонованої системи дозволить менеджменту підприємства забезпечити стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, оптимальний рівень фінансової незалежності, фінансову стійкість, конкурентоспроможність та використання конкурентних переваг.

Модель типу «чорна скриня» є вихідною при побудові моделей складної системи,

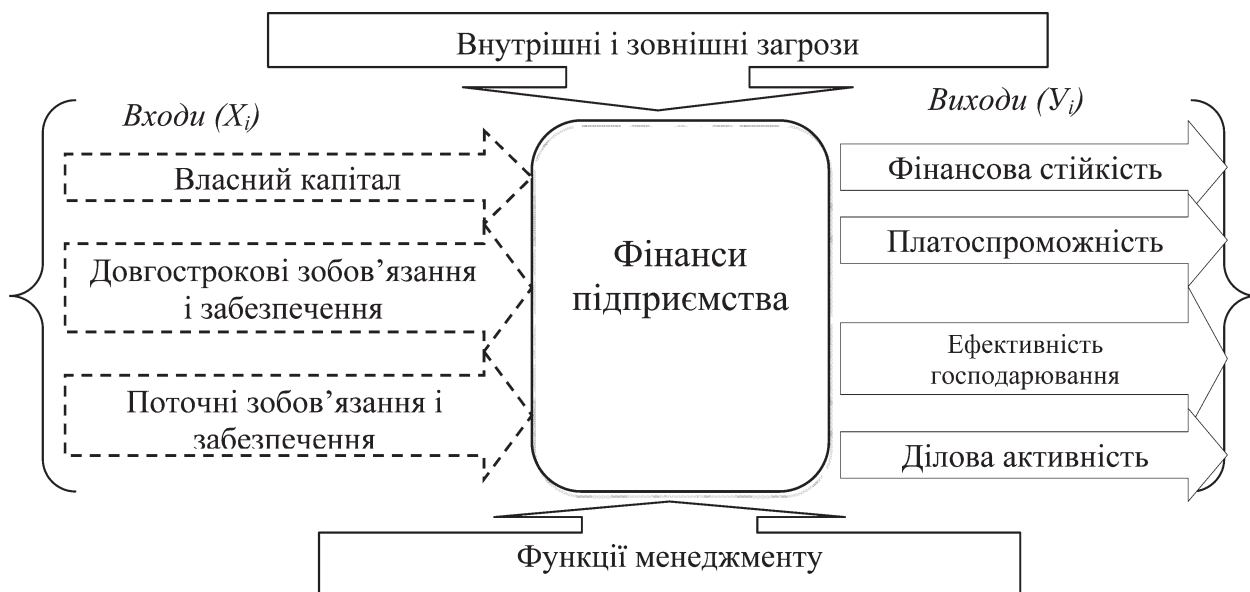

Рис. 1. Зображення системи управління фінансами підприємства у вигляді «чорної» скрині

саме якою і є система управління фінансами підприємства. При цьому модель такого типу акцентує увагу на взаємодії системи із зовнішнім середовищем. Така взаємодія описується результатами цілеспрямованого функціонування системи управління фінансами підприємства — виходами системи (Y).

У запропонованій моделі виходами системи (цільовими результатами) є результати функціонування системи управління підприємствами, а саме: фінансова стійкість, платоспроможність, ефективність господарювання, ділова активність.

У свою чергу зовнішнє середовище впливає на систему управління фінансами підприємства через ресурсне забезпечення (фінансові ресурси), управління (планування, організація та управлінський контроль) і різного роду контрольовані і неконтрольовані фактори (загрози різного типу), що сприяють або перешкоджають нормальному функціонуванню системи. Така дія середовища на систему управління фінансами підприємства називається входами системи (X).

Зовнішнє середовище наведено сукупністю всіх об'єктів поза межею системи, зміна властивостей яких впливає на систему, а також тих об'єктів, чиї властивості змінюються в результаті функціонування системи. Кількість відносин будь-якої реальної системи, якою є будь-який суб'єкт господарюван-

ня, із зовнішнім середовищем дуже велика. Це відноситься як до входів системи так і до її виходів. Критерієм вибору служить цільове призначення моделі, значимість того або іншого зв'язку стосовно мети.

Наведена на рис. 1 модель системи управління фінансами підприємства перш за все вказує на її призначення, а вже потім на те, що, можливо, в ній є. Як вже зазначалося, кількість входів і виходів системи може бути необмежена, що є основним недоліком такої моделі. Простота моделі вводить в оману, адже існує висока ймовірність втрати деяких входів або виходів, які можуть вважатися несуттєвими через суб'єктивізм особи, що приймає рішення.

Другий рівень зображення системи — це зображення з урахуванням складових елементів системи (рис. 2). Таке зображення дає загальне уявлення про структуру системи управління фінансами підприємства, кількість підсистем в ній, її складові елементи, ієрархічність системи тощо.

Третій рівень зображення системи управління фінансами підприємства — це зображення її статичної моделі (рис. 3).

На цьому етапі зображення моделі системи управління фінансами підприємства показує зв'язки підсистем та їх елементів у сталому режимі. Така система, в якій структура і зв'язки не змінюються із часом, нази-

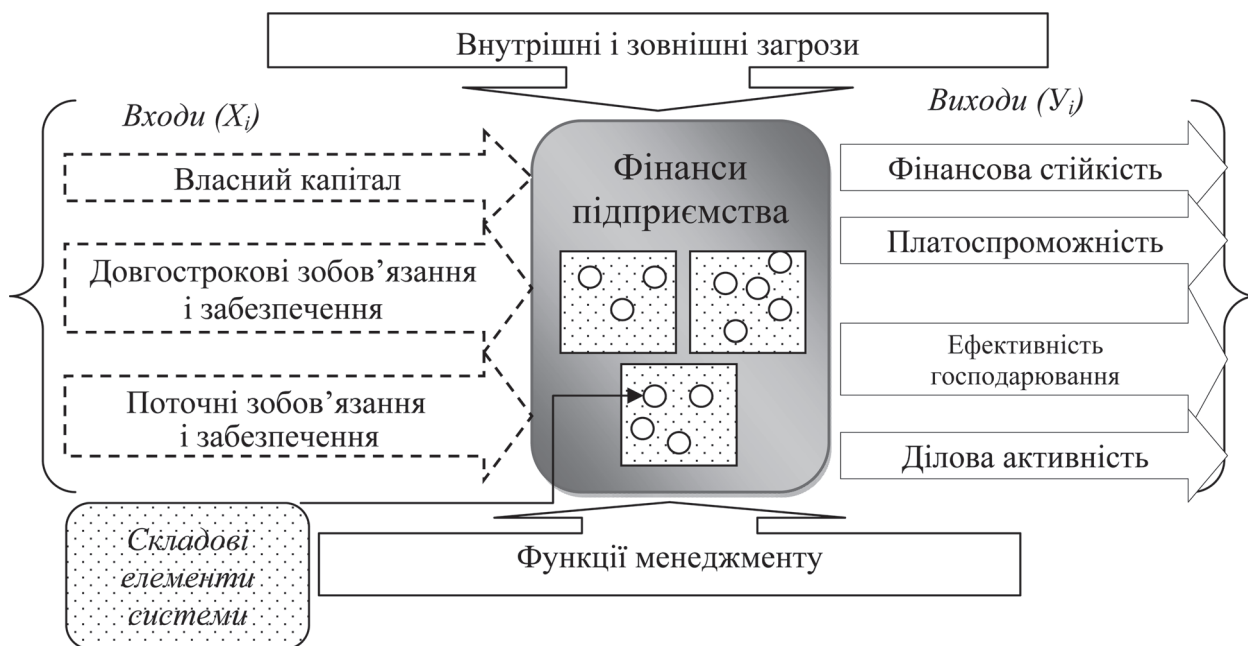

Рис. 2. Зображення системи управління фінансами підприємства зі складовими елементами

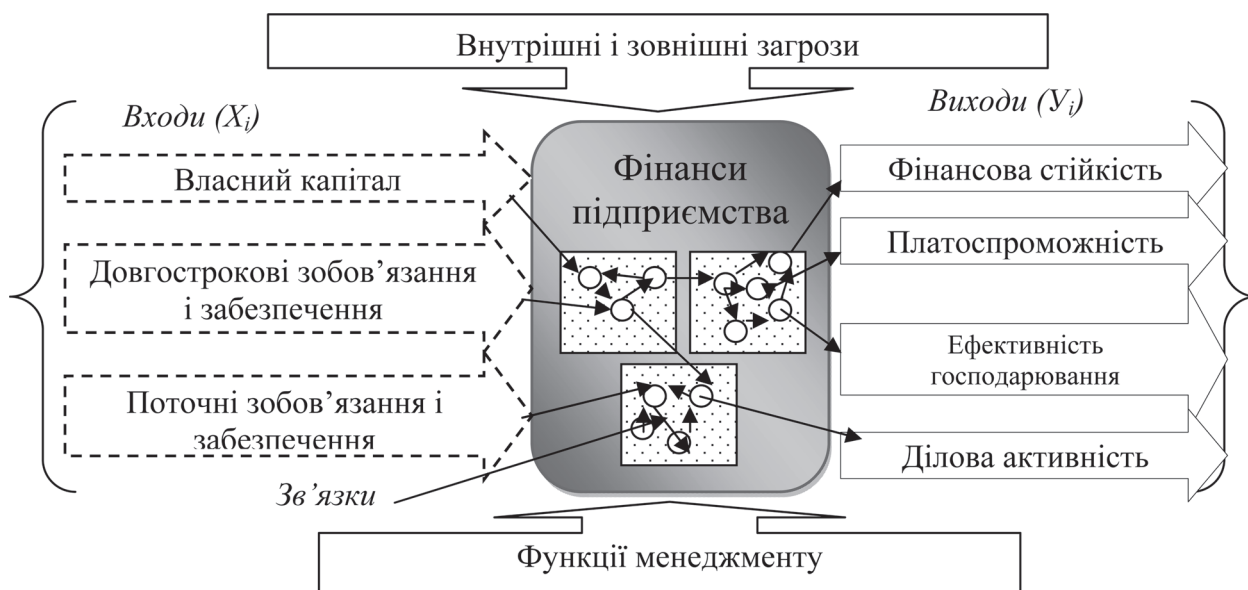

Рис. 3. Зображення системи управління фінансами підприємства зі зв'язками

вається статичною. Статична модель системи не розрахована на зміну вхідних величин і параметрів збурення.

Четвертий рівень зображення системи — це зображення її в динамічному режимі роботи. Динамічна модель системи управління фінансами підприємства показана на рис. 4.

Склад динамічної системи управління фінансами підприємства змінний, необхідний для переведення вхідних величин у вихідні (кінцевий стан системи). Структура такої моделі системи має зв'язки, які характеризуються послідовністю дій і тривалістю кожної дії. Динамічна система може мати сітковий графік виконання всіх дій.

Складовими елементами наведеної моделі є відповідні стратегії управління фінансами підприємства (управління активами, управління капіталом, управління інвестиціями, управління грошовими потоками, управління фінансовими ризиками, антикризове фінансове управління).

Основна складність в побудові моделі зі складовими елементами полягає в тому, що ділення на складові елементи є відносно умовним, залежним від цілей моделювання. Відносним є також визначення самих маленьких складових системи — її елементів.

Наведена формально-змістова модель демонструє властивість системи управління фінансами підприємства, що за умов дестабілізаційного впливу загроз різного виду

показує здатність забезпечувати фінансову стійкість, платоспроможність, ефективність господарювання та ділову активність.

Отже, побудована формально-змістова модель системи управління фінансами підприємства зводиться до опису границь системи, її входів і виходів, а також навколишнього середовища.

Висновки. Отже, у результаті проведеного дослідження виконано визначені завдання. Здійснено спробу формалізувати зміст процесу стратегічного управління фінансами підприємства методом змістовно-формалізованого моделювання. У результаті отримано модель системи управління фінансами підприємства у динамічному режимі роботи. Наведена модель містить вхідні потоки — складові фінансових ресурсів підприємства — та вихідні потоки (кінцевий стан системи). Відмінністю отриманої формально-змістовної моделі від моделі типу «чорна скриня» є інформація про зміст процесів, що відбуваються всередині організації для забезпечення кінцевого стану системи (вихідні потоки). Кінцевий стан системи оцінюється за відповідними показниками фінансового стану, платоспроможності, ефективності господарювання, ділової активності. При цьому нормативні значення кінцевого стану системи досягаються саме через реалізацію відповідних стратегій управління фінансами підприємства (управління активами, управ-

Рис. 4. Зображення системи управління фінансами підприємства у динамічному режимі роботи

ління капіталом, управління інвестиціями, управління грошовими потоками, управління фінансовими ризиками, антикризове фінансове управління) та реалізацію функції менеджменту (планування, організація, мотивація та контроль).

Необхідно зазначити, що ефективність застосування формальної моделі системи управління фінансами підприємства значно залежить від емпіричних даних, які використовуються для її створення та налаштування. Доречним є в подальших дослідженнях провести перевірку вкладених у наведену

модель гіпотез та описати математичними моделями виявлені зв'язки.

Список літератури

1. Адизес И. Стили менеджмента — эффективные и неэффективные ; пер. с англ. М. : Альпина Бизнес Букс, 2009. 199 с.
2. Осовська Г. В., Осовський О. А. Основи менеджменту : навчальний посібник. К. : Кондор, 2006. 664 с.
3. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента : пер. с англ. М. : Дело, 1998. 800 с.

4. Бурмака М. М., Бурмака Т. М. Управління розвитком підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі) : [монографія]. Харків : ХНАДУ, 2011. 204 с.
5. Завадський Й. С. Менеджмент : підручник : у 2 т. Т. 2. К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. 640 с.
6. Дафт Р. Л. Менеджмент. СПб : Питер, 2003. 832 с.
7. Бєседін М. О., Нагаєв В. М. Основи менеджменту: оцінно-ситуаційний підхід (модульний варіант) : підручник. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 496 с.
8. Epstein, J. M. Why model? *Journal of Artificial Societies and Social Simulation*. 2008. no. 12. URL : <http://jasss.soc.surrey.ac.uk/11/4/12.html>.
9. Черній П. Д. До питання формалізації змістовних моделей соціально-економічних систем. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць*. 2019. № 1 (41). С. 32–38.
10. Лазеба Є. С. Основні функції управління підприємством та їх взаємозв'язок. *Агроосвіт*. 2012. № 14. С. 81–85.
- [Fundamentals of management]. Moscow, Delo Publ., 800 p.
4. Burmaka, M. M. & Burmaka, T. M. (2011). *Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva (na prykladi pidpriemstv budivelnoi haluzi)* [Management of enterprise development (on the example of the construction industry enterprises)]. Kharkiv, KNAU Publ., 204 p.
5. Zavadskyi, Y. S. (2002). *Menedzhment*: [Management]. Kyiv, European University Publ., vol. 2, 640 p.
6. Daft, R. L. (2003). *Menedzhment* [Management]. St. Petersburg, Piter Publ., 832 c.
7. Biesiedin, M. O. & Nahaiev, V. M. (2005). *Osnovy menedzhmentu: otsinno-sytuatsiinyi pidkhid (modulnyi variant)* [Fundamentals of management: situational and assessment approach (modular version)]. Kyiv, Tsentr navchalnoi literatury, 469 p.
8. Epstein, J. M. (2008). Why model? *Journal of Artificial Societies and Social Simulation*, no. 12. Available at : <http://jasss.soc.surrey.ac.uk/11/4/12.html>. (Accessed November 11, 2020).
9. Chernii, P. D. (2019). *Do pytannia formalizatsii zmistovnykh modelei sotsialno-ekonomichnykh system* [On formalization of conceptual models of socioeconomic systems]. *Visnyk NTUU "KPI". Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo* [Bulletin of NTUU "KPI". Politicalology. Sociology. Law], no. 1 (41), pp. 32–38.
10. Lazeba, Ye. S. (2012). *Osnovni funktsii upravlinnia pidpriemstvom ta yikh vzaiemozviazok* [The key functions of enterprise management and their correlation]. *Ahrosvit* [Agrarian world], no. 14, pp. 81–85.

References

1. Adizes, I. (2009). *Stili menedzhmenta — effektivnyie i neeffektivnyie* [Mismanagement Styles: effective and ineffective]. Moscow, Al'shina Business Books Publ., 199 p.
2. Osovska, H. V. & Osovskiy, O. A. (2006). *Osnovy menedzhmentu* [Fundamentals of management]. Kyiv, Kondor Publ., 664 p.
3. Albert, M., Khedouri, F. & Meskon, M. Kh. (1998). *Osnovy menedzhmenta*

Objective. The objective of the article is to summarize the theoretical insights into strategic corporate finance management through the implementation of the functions of management.

Methods. To achieve the goal, methods of theoretical generalization, analysis and synthesis, logical generalization, analogy method, the methods of comparative analysis and formal and conceptual modeling are used.

Results. As a result of the research, certain tasks have been performed and an attempt to formalize the content of the strategic corporate finance management process by the method of formal and conceptual modeling has been made. As a result, a model of the strategic corporate finance management system in the context of dynamic operation mode has been developed. The model presented contains input flows — the components of the enterprise financial assets — and output flows (final state of the system). The difference between the obtained formal and conceptual model and the Black Box model is the information about the content of processes occurring within the organization to ensure the final state of the system (output flows). The final state of the

system is assessed by the relevant indices of financial standing, financial solvency, business efficiency, business activity. The criterion values of the final state of the system are achieved through the implementation of appropriate corporate finance management strategies (asset management, capital management, investment management, cash flow management, financial risk management, financial crisis management) and the implementation of the functions of management (planning, organization, motivation and control).

Key words: management, functions of management, strategic management, financial resources, corporate finance, formal model, conceptual model.

Надійшла до редакції 15.11.2020

DOI : 10.33274/2079-4819-2020-73-2-49-60

JEL : M14

УДК 330.341

Проданова Л. В.,

д-р екон. наук,

професор

Шерстюкова К. Ю.,

канд. екон. наук

Черкаський державний технологічний університет,

м. Черкаси (Україна)

e-mail: l.prodanova@chdtu.edu.ua

Донецький національний університет економіки і торгівлі

імені Михайла Туган-Барановського,

м. Кривий Ріг, Україна,

e-mail: ivanova@donnuet.edu.ua

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

UDC 330.341

Prodanova L. V.,

Grand PhD in Economic

Sciences, Professor

Sherstiukova K. Yu.

PhD in Economic Sciences

Cherkasy State Technological University,

Cherkasy (Ukraine)

e-mail: prodanlv@i.ua

Donetsk National University of Economics and Trade

named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,

Kryvyi Rih, Ukraine,

e-mail: sherstyukovakarina@gmail.com

SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS: WORLD EXPERIENCE AND DOMESTIC PRACTICE

Мета — вивчення світового досвіду соціально відповідального бізнесу та дослідження шляхів його упровадження у вітчизняну практику господарювання.

Методи. У статті використано такі методи та прийоми дослідження економічних явищ і процесів: аналіз і синтез, індукція та дедукція, метод зіставлення, діалектичний та історичний підходи, абстрактно-логічний метод, системний та порівняльний аналіз.

Результати. За результатами проведеного дослідження встановлено, що приєднання України до глобального процесу забезпечення сталого розвитку потребує запровадження моделі соціально відповідального бізнесу, яка посилює взаємну відповідальність організацій, підприємств за вплив рішень і дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки. Акцентовано, що соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) та корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) у системі суспільних відносин українсько-

© Л. В. Проданова, К. Ю. Шерстюкова, 2020